

The exhibition "In Pursuit of Paris: the Stories of the VAA Residence Cité Internationale des Arts" (curator Birutė Pankūnaitė, architect Povilas Vicentas Jankūnas) stands out for its special multifaceted nature. It is an attempt to take a somewhat broader look at the significance of French cultural life on the work of Lithuanian artists. The exhibition also

featured testimonials by artists who undertook residencies in Paris, brought to life in works either created then or at a later time. These works and the factual documentation leading to their existence is also presented – this is our living art history, based on the experiences in Paris of creators of different ages and representing different fields in art.

Įžvalgos apie parodą „Įminti Paryžių“

Rita Mikučionytė

Paroda „Įminti Paryžių: VDA rezidencijos *Cité Internationale des Arts* istorijos“, Vytauto Kasiulio dailės muziejus, 2020 m. lapkričio 4–2021 m. vasario 21 d.

Kuratorė
Birutė Pankūnaitė

Architektas ir dizaineris
Povilas Vicentas Jankūnas

Videofilmo ir tiesioginės transliacijos autoriai:
Arturas Jevdokimovas, Julija Matulytė

Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus Vytauto Kasiulio dailės muziejuje vykusi paroda „Įminti Paryžių: VDA rezidencijos *Cité Internationale des Arts* istorijos“, kurią kuravo dailėtyrininkė Birutė Pankūnaitė, išsiskiria ypatingu daugiasluoksniškumu. Turiu omenyje ne tik parodos sumanymą, įtaigiai apibendrinantį konkretaus institucinio bendradarbiavimo patirtį ir Tarpautinio menų miestelio (*Cité Internationale*

des Arts), kurį dar 1965 m. Paryžiaus centre įkūrė privatus Brunau fondas, veiklos ypatumus, bet ir drąsų bandymą kiek plačiau apmąstyti Prancūzijos kultūrinio gyvenimo reikšmę lietuvių dailininkų kūryboje. Tad akivaizdu, kad ši trumpalaikė paroda glaudžiai siejasi su nuolatine muziejaus ekspozicija, nes Paryžius yra itin svarbus traukos centras ir Vytauto Kasiulio kūrybinėje biografijoje, ir tarpukario Lietuvos, ir mūsų išeivijos dailės istorijoje. Toks skirtingų ekspozicijų viename muziejuje integralumas, mano supratimu, labai natūraliai susieja istorinius ir dabarties eksponatus, kitaip tariant, praeities modernistinio meno raida papildoma ir praplečiama šių dienų menininkų kūrybos inspiracijomis.

Vertinant aptariamos parodos sėkmę tiek dailės istorijos, tiek edukacijos požiūriu, svarbu paminėti ypatingą B. Pankūnaitės profesionalumą, jos daugiametę patirtį, profesinį išmanymą rengiant ir koordinuojant įvairius tarptautinius projektus bei kultūros programas, sudarant ir redaguojant skirtingus, daugiausia šiuolaikinio meno tendencijas pristatančius leidinius. Kruopštus, skrupulingas Vilniaus

Parodos „Įminti Paryžių: VDA rezidencijos *Cité Internationale des Arts* istorijos“ fragmentas Vytauto Kasiulio dailės muziejuje, 2020
Fot. Gintarė Grigėnaitė

dailės akademijos (VDA) archyvų tyrimas (nuo 1995 m. Paryžiaus VDA rezidencijoje apsilankė beveik 200 lietuvių menininkų, iš kurių parodoje dalyvavo 31) ir apgalvota, intriguojanti vizualų pasakojimą kurianti ekspozicija bei gebėjimas suderinti parodos rengėjų asmenines patirtis ir Paryžiaus kelionių įspūdžius – puikios prielaidos sukurti įtraukiančią parodą.

Tarptautiškumo ir kultūrų dialogo, kuris yra esmingai svarbus rengiant lietuvių išėivijos dailės parodas Vytauto Kasiulio dailės muziejuje, atžvilgiais ypač reikšminga parodoje pristatoma Tarptautinio menų miestelio istorija ir dabartinė jo misija – įkvėpti ir reprezentuoti skirtingų meno sričių ir amžiaus menininkų kūrybą. Tai liudija įspūdingi statistiniai duomenys: vienas didžiausių rezidencijų centrų pasaulyje bendradarbiauja su 135 prancūzų ir užsienio partneriais – kasmet 326 studijose Paryžiaus centre, Marė rajone, ir Monmarte įsikuria daugiau nei 1 000 menininkų iš įvairiausių šalių.

Daug įdomių faktų apie šį Menų miestelį sužinome iš parodą puikiai atliepiančio beveik 42 min. trukmės videofilmo, kurį sukūrė Arturas Jevdokimovas ir Julija Matulytė. Šis videopasakojimas man yra lyg nuoširdžiai ir atvirai atskleisti Menų miestelio istoriją vingiai, pulsuojančias gyvu miesto ir įvykių ritmu, pradedant tuomečio VDA rektoriaus ir šios institucijos studijos Paryžiuje iniciatoriaus Arvydo Šaltenio prisiminimais, dabartinės Tarptautinio menų miestelio generalinės direktorės Bénédicte Alliot pastebėjimais ir baigiant daugelio VDA Paryžiaus studijoje gyvenusių menininkų prisiminimais, įspūdžiais, net pikantiškais nuotykiams. Be to, ypatingos bendrystės pojūtį tarp Paryžiaus ir Vilniaus miestų pabrėžia A. Jevdokimovo ir J. Matulytės parengta tiesioginė transliacija nuo Paryžiaus kalvų Monmarte (šią panoramą neišvengiamai norisi gretinti su Vilniaus vaizdu, matomu pro Vytauto Kasiulio muziejaus langus).

Parodą „Įminti Paryžių: VDA rezidencijos *Cité Internationale des Arts* istorijos“ patyriau vienu ypu, tarytum atverdama popmeno ikonas Andy Warholo „laiko kapsules“, kur apstu materialių ir efemerišku relikty, aptinkamų tarp įsimestų laiškų, išsineštų muziejaus bukletų, išplėštų dienoraščių lapų. Tai rezidencijoje pabuvojusių menininkų liudijimai, įprasminti tuomet ar vėliau sukurtais kūriniais. Juk vieno ar dviejų mėnesių rezidencijos laikas kiekvienam praėjo vis kitaip – vieni akimirksniu kurdami atspindėjo savuosius pojūčius, kiti turėjo išlaukti, kol perteiks išgyventą atmosferą. Manau, kūryboje svarbūs tiek tiesioginiai pojūčiai, užfiksuoti čia ir dabar, tiek gerokai vėlesni konkrečios vietos ir laiko įkvėpti patyrimai. Galbūt todėl ši paroda man yra lyg eksponuojamus tekstus ir vaizdus sujungiantis meno albumas, kurį bet kada gali rami pavartyti. Beje, gyvus įspūdžius atgaivina virtuali parodos versija internete.

Šios parodos ekspozicijoje kuriamam pasivaikščiavimui (parodos architektas ir dizaineris Povilas Vincentas Jankūnas) būdinga nepriekaištingai subalansuota vizualioji ritmika – šalia smulkių artefaktų, intensyvesnio atidumo reikalaujančios kūrybos „salelių“ išdėstomi daug didesni, tarsi vienu žvilgsniu aprėpiami kūriniai

ir objektai. Bet kuriuo atveju parodos katalogas, kuriame publikuojami parodos dalyvių tekstai, yra neišvengiamas visos ekspozicijos išvaikščiojimo palydovas. Įdomu, jog Paryžius ne vieną Menų miestelyje gyvenusį lietuvių menininką įkvepia eiliuoti, net „prišaukia“ meilės lyriką. Kita vertus, ekspozicijoje ne mažiau reikšmingi daiktų intarpai, susiję su labai konkrečiu įvykiu ar jo dokumentavimu, jausmingų potyrių fiksavimu. Kartais išskirtinai asmeninės istorijos tampa bendrinės, universalios, nes dažnai yra susijusios ne tik su daugiakultūrės aplinkos pažinimu, bet ir su asketiško (pra)gyvenimo rezidencijoje ypatumais. Šiuo požiūriu labai pravartu paskaityti ar pasklaidyti ekspozicijos pradžioje rodomą archyvinį sąsiuvinį – atsiliepiamų knygą, su kiekvieno VDA rezidentų Paryžiuje ranka rašytais praktiniais buitinais patarimais ir rekomendacijomis apie lankytinas kultūrinės vietas bei muziejus būsimiems lietuviškosios studijos gyventojams. (Tikėtina, šie garsių mūsų dailininkų ir dailėtyrininkų rašyti komentarai net šiandien gali būti labai naudingi.)

Mano manymu, parodos „Įminti Paryžių: VDA rezidencijos *Cité Internationale des Arts* istorijos“ rengėjų gebėjimas konceptualiai susieti tekstinę ir vaizdinę medžiagą yra neabejotina

Parodos „Įminti Paryžių: VDA rezidencijos *Cité Internationale des Arts* istorijos“ fragmentas Vytauto Kasiulio dailės muziejus, 2020
Fot. Gintarė Grigėnaitė

ekspozicijos stiprybė. Pristatomus kūrinius ir jų atsiradimo faktinę dokumentaciją pavadinčiau gyvąja mūsų dailės istorija, kuri grindžiama skirtingų meno sričių ir amžiaus kūrėjų patirtimi Paryžiuje. Kiekvienoje iš keturių ekspozicijos salių ryškus dėmesys XX a. modernistinių tradicijų tąsai ir šiuolaikinio meno tendencijoms, o tai atliepia ir dabartinę Lietuvos dailės situaciją.

Viena vertus, parodoje pastebimas ekspresyvosios-koloristinės meno krypties tinklas, apimantis įvairias XX a. I pusės modernizmo apraiškas, kuriose matyti polinkis eksperimentuoti ir interpretuoti Paryžiaus mokyklos tradicijas. Manau, tai akivaizdu ekspresyviuose Arvydo Šaltenio, Eugenijaus Antano Cukermano kūriniuose, Laimos Drazdauskaitės piešiniuose, Aušros Vaitkūnienės, a. a. Arūno Vaitkūno, Aušros Andziulytės paveikluose, Aleksandro Vozbino peizažuose, Aistės Gabrielės Černiūtės darbuose. Šių autorių kūriniuose tarsi susilydo tiek dabartinė frankofilijos dvasia, tiek tarpukario lietuvių dailininkų, neretai Kauno meno mokyklos auklėtinių, ir mūsų pokario išsivijios atstovų meniniai atradimai Paryžiuje, iki šiol įtakingame Europos meno centre.

Daugelyje eksponuojamų darbų, sukurtų gyvenant ir kuriant Tarptautiniame menų miestelyje, ryškus nostalgiškas kelionės motyvas, kurį iš dalies įkvepia imperinio miesto ir kultūros objektų tyrinėjimas, vaikštytynės Senos pakrante ar bastymasis po naktinį Paryžių, o kartais – ilgesingų laišku rašymas. Toji keliavimo ar priminimo apie save idėja aiškiai nujaučiama fotografų Vilmos Šileikienės ir Alvydo Lukio užfiksuotuose kadruose. V. Šileikienės nuotraukose išryškėja atsitiktinių, lyg įsivaizduojamų nutikimų pagava, o A. Lukys metodiškai koncentruojasi į Paryžiuje įgyvendinamą projektą. Paradoksaliai taiklus poeto ir fotografo Juliaus Kelero žvilgsnis nuotraukose pro langą žemyn ir pastebėjimas apie atskirtį mažame studijos kambarėlyje. Išgyvenimų vienatvėje pojūtis aplanko žvelgiant į monochrominius Agnės Jonkutės paveikslus, kuriuose subtiliai perteikta asketiška nedidelio kambarėlio aplinka ir palikti žmogaus kūno ar daiktų įspaudai.

Atskirą kūrinių grupę sudaro po skirtingas ekspozicijos sales išdėstyti pirmųjų VDA rezidentų, tuomečių akademijos studentų, SMD parodų laureatų – Jurgos Barilaitės, Orūnės Morkūnaitės, Eglės Ridikaitės, Dariaus Žiūros, Dainiaus Liškevičiaus – darbai, kuriuos

prasmingai papildo jautrūs gyvenimiški, kartais graudūs, kartais juokingi, šių autorių prisiminimai. Viena vertus, daugelis XX a. 10 dešimtmetyje sukurtų darbų iki šiol nepraranda aktualumo, kita vertus, intriguoja ir šiandien sukurti anų laikų ar prancūziškos kultūros įkvėpti darbai, pavyzdžiui, J. Barilaitės piešiniai bei XX a. 7 dešimtmečio Paryžių menantis videofilmas ir E. Ridikaitės specialiai šiai parodai sukurtas paveikslas, primenantis atverstą knygos viršelį – peizažą su mažojo princo avele gelsvoje dykynėje.

Chrestomatiniiais darbais vadinčiau ir Kosto Bogdano tekstinį konceptualizmą, ir tekstilinių grupės „Baltos kandys“ (Austė Jurgelionytė-Varnė, Karolina Kunčinitė, Miglė Lebednykaitė, Rasa Leonavičiūtė, Laura Pavilonytė-Ežerskienė, Julija Vosyliūtė) performatyvią veltinio kompoziciją. Netikėta šiuos darbus pamatyti visiškai naujame Tarptautinio menų miestelio bendruomenės kontekste, kurį simboliškai reflektuoja Vladimiro Tarasovo videokūrinys, pagrįstas grojančio kontrabosininko Marko Dresserio muzikinių fragmentų kaita.

„Įminti Paryžių: VDA rezidencijos *Cité Internationale des Arts* istorijos“ ekspoziciją labai natūraliai papildo žymių mūsų dailėtyrininkų – Ramutės Rachlevičiūtės, Giedrės Jankevičiūtės, Viktoro Liutkaus ir Vido Poškaus – tekstai-prisiminimai. Lemtingi V. Liutkaus nufilmuoti Dievo Motinos katedros gaisro kadrai, mat Menų miestelio gyventojai nuolat įvykių epicentre. Be abejo, visi VDA rezidentai, praleidę vieną ar du mėnesius Paryžiuje, aprašo savo įspūdžius apžiūrint žymiausių dailės muziejų kolekcijas, išvaikščiotus miesto kvartalus, bieškant istorinių įvykių pėdsakų. Daugelis prisimena šiltus susitikimus su Paryžiuje gyvenančiais lietuviais. Taip mezgasi prasminis dialogas tarp praeities ir dabarties.

Fotografuoto objekto ir jo įdaiktinimo požiūriu labiausiai netikėti pasirodė Aistės Kisauskaitės ir Tomo Daukšos darbai, kur dviprasmišką sumanymų įtampą pabrėžia puošnūs fotografijų rėmai ir mistiniai miesto atminimo ženklai – Tomo relikvijoriai, menantys Venecijos grindinio akmenį, ir Aistės mėgintuvėlyje sudauginta rožė, tarsi atkeliavusi iš slaptųjų Paryžiaus sodų. Kita vertus, šioje parodoje nustebau ne kartą – pamačiusi keistas E. Ridikaitės fotografijas, išraiškingus A. G. Černiūtės piešinius, ryškiaspalvius A. Andziulytės paveikslus.

Mano manymu, ši paroda yra išskirtinis įvykis, kuris lyg Menų miestelis suvienija daugybę

skirtybių ir kartu išaukština kūrybos laisvę. Meninių sumanymų pradžios momentą, siejamą su VDA studija Paryžiuje, puikiai perteikia P. V. Jankūno sukurta charakteringa parodos architektūra. Lengvi rusvo kartono lakštai, iš kurių kuriama mobili, o kartu preciziškai sukonstruota ekspozicinė įranga, primena studijų procesą ir kūrinių peržiūras. Ekspozicinę erdvę,

rodos, galima lengvai transformuoti, modifikuoti. Atsikartojantis baltos „vizitinės“ kortelės su brūkšninio kodu motyvas primena pašto siuntas, šįkart tiesiai iš Paryžiaus. Šis perkėlos momentas ypač svarbus – tai kintantys laiko ir vietos ženklai visad atpažįstamoje miesto topografijoje su prancūzišku batonu, sūriu, vynu ir poezija.

Parodos „Iminti Paryžių: VDA rezidencijos *Cité Internationale des Arts* istorijos“ fragmentas Vytauto Kasiulio dailės muziejuje, 2020
Fot. Gintarė Grigėnaitė

